

בש"פ 9075/12 - מוחמד ג'אבר נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון

בש"פ 9075/12

לפני: כבוד המשנה לנשיא מ' נאור
כבוד השופט נ' סולברג
כבוד השופט א' שהם

העורר: מוחמד ג'אבר

נגד

המשיבה: מדינת ישראל
ערר על החלטת בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו
בת"פ 31599-12-09 מיום 19.11.2012 שניתנה על-
ידי השופטת י' אמסטרדם

תאריך הישיבה: י"ז באדר א' התשע"ד (17.02.2014)

בשם העורר: עו"ד חן הולנדר

בשם המשיבה: עו"ד איתמר גלבפיש; עו"ד אייל כהן

פסק-דין

השופט נ' סולברג:

מאימתי למנות את ימי פסילת רישיון הנהיגה על-פי גזר דין?

עמוד 1

מיהו הפורום המתאים לדון בכך?

מה בין הפקדת הרישיון במשטרה לבין הפקדתו בבית המשפט?

האם מוצדקת הפקדת רישיון הנהיגה בעידן הדיגיטלי?

1. השאלות הללו מתעוררות בערר על החלטת בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו מיום 19.11.2012 (השופט י' אמסטרדם) בת"פ 31599-12-09, בגדרה נדחתה בקשת העורר לחישוב מניין ימי פסילת רישיון הנהיגה שלו החל מיום מתן גזר הדין בעניינו.

תמצית העובדות וההליכים

2. העורר הורשע על-פי הודאתו בהסדר טיעון בעבירה של סיכון חיי אדם בנתיב תחבורה. בעת חקירתו במשטרה, סמוך לאחר מעצרו, נלקח מן העורר רישיון הנהיגה על-ידי בוחן תנועה. לימים, בגזר דין מיום 31.5.2010 הוטל על המערער עונש מאסר בעבודות שירות, מאסר על-תנאי, פיצוי כספי למתלוננות ופסילה מלהחזיק ו/או לקבל רישיון נהיגה למשך 24 חודשים מיום מתן גזר הדין. ביום 4.11.2010 התקבל ערעור שהגישה המדינה ונקבע כי במקום מאסר בעבודות שירות, יעמוד עונשו של העורר על 24 חודשי מאסר בפועל. יתר רכיבי גזר הדין, לרבות פסילת רישיון הנהיגה, נותרו על כנם. העורר הגיש בקשה לדין נוסף (דנ"פ 8486/10), אך זו נדחתה.

3. ביום 21.1.2012 סיים העורר לרצות את עונש המאסר והוא שוחרר מן הכלא. ביום 22.10.2012 פנה למשרד התחבורה בבקשה לחדש את רישיון הנהיגה שלו. בתגובה נמסר לעורר כי הוא מנוע מלחדש את רישיונו משום שזה נפסל על-ידי בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו.

4. ביום 5.11.2012 הגיש העורר בקשה דחופה לחישוב מניין ימי פסילת רישיון הנהיגה, ובגדרה ביקש לקבוע "כי יש לראות את תקופת הפסילה... כאילו רוצתה, וכי יש להורות להשיב לו את רישיון הנהיגה לאלתר". הבקשה נדחתה בהחלטת בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (השופט י' אמסטרדם) מיום 19.11.2012 בקביעה שתקופת הפסילה טרם החלה להימנות, משום שהעורר עדיין לא הפקיד את רישיון הנהיגה במזכירות בית המשפט, וגם לא מסר תצהיר חלף רישיון כדרישת תקנה 557(ב) לתקנות התעבורה, התשכ"א-1961 (להלן: תקנות התעבורה).

מכאן הערר.

עיקרי טענות העורר

5. ב"כ העורר טוען כי העורר לא יכול היה בשעתו, וגם לא צריך היה להפקיד את רישיון הנהיגה במזכירות בית המשפט או להגיש תצהיר, מאחר שמסר את רישיון הנהיגה - עוד בשעת חקירתו במשטרה - לבוחן התנועה, ורישיונו זה לא הוחזר לו מעולם. גם לא הונפק לו רישיון חדש. לטענת ב"כ העורר, שגה בית המשפט המחוזי בהחילו על העניין הנדון את תקנה 557(ב) לתקנות התעבורה, הדורשת הגשת תצהיר חלף רישיון, משום שהתקנה מדברת במצב בו הרישיון אבד, ואילו רישיונו של העורר כלל לא אבד, אלא הופקד כאמור בידי המשטרה.

6. לפי טענת ב"כ העורר, הפקדת רישיון הנהיגה במשטרה ממלאת אחר תכלית החקיקה המורה על הפקדת תצהיר חלף רישיון, ובעניין זה הפנה לפסיקת בית המשפט המחוזי בחיפה (השופט א' שיף בת"פ 3039/04 מדינת ישראל נ' שטנוב (3.5.2012) ובב"ש 2562/08 מזרחי נ' מדינת ישראל (18.6.2008)), אשר קבע כי הפקדת רישיון הנהיגה אצל משטרת ישראל במסגרת אותו הליך, די בה כדי למלא אחר דרישת הפקדת הרישיון, ואין לדרוש עוד מהנאשם להפקיד את רישיונו במזכירות בית המשפט. לטענת ב"כ העורר, פרשנות זו עולה בקנה אחד גם עם דבריו של השופט א' רובינשטיין ברע"פ 8317/10 כהן נ' מדינת ישראל (8.2.2011) (להלן: עניין כהן), אשר סבר בדעת מיעוט כי תקנה 557(ב) לתקנות התעבורה אינה חלה על מי שרישיונו הופקד כבר בבית המשפט במסגרת הליך אחר שהתנהל נגדו, ולפיכך איננו חייב בהגשת תצהיר על מנת להתחיל את מניין ימי הפסילה.

7. על כן, לשיטתו של ב"כ העורר, יש לחשב את מניין ימי הפסילה החל מיום מתן גזר הדין בבית המשפט המחוזי ועד היום, בניכוי ימי מאסרו של העורר, באופן שיובאו בחשבון, בין היתר, ששת החודשים שחלפו עד לתחילת מאסרו.

עיקרי טענות המשיבה

8. המשיבה טענה בתחילה בתגובתה שבכתב כי כלל לא ברור שקיימת סמכות לבית המשפט המחוזי, שנתן את גזר הדין, ואשר קם מכסאו זה מכבר, לדון בסוגיית חישוב ימי הפסילה. כמו כן הצביעה על אי-הבהירות באשר לסוג ההליך שבמסגרתו היה על העורר להשיג על החלטת בית המשפט המחוזי. בהשלמת הטיעון ציינה המשיבה כי ניתן לחשוב באופן תיאורטי על שלושה הליכים שונים שבאמצעותם ניתן לעתור בבקשה לחישוב מניין ימי הפסילה:

ראשית, ניתן לסבור כי בהחלטה מנהלית של רשות הרישוי עסקינן, ואשר תקיפתה יכולה להעשות בעתירה לבית המשפט לעניינים מנהליים, בהתאם לסמכותו שלפי סעיף 14 לתוספת הראשונה לחוק בתי משפט לעניינים מנהליים, התש"ס-2000, לדון ב"החלטה של רשות לפי פקודת התעבורה".

שנית, ניתן לסבור כי מדובר בהליך חדש, מנותק מן ההליך הפלילי, שעניינו בבקשה למתן סעד הצהרתי. במקרה כזה יתכן כי בהליך אזרחי עסקינן, או בבקשה שצריכה לידון לפני בית משפט השלום לתעבורה, הוא בית המשפט המומחה בתחום.

שלישית, ניתן לסבור כי החלטה בעניין חישוב ימי הפסילה 'נבלעת' למעשה בגזר הדין המקורי. לפי גישה זו, בקשה לחישוב ימי הפסילה תוגש למוטב אשר גזר את הדין, וערעור על החלטתו כמוהו כערעור על גזר הדין. המשיבה ציינה כי אינה נוקטת עמדה בנוגע לשאלה זו, וביקשה כי בית משפט זה ימנע מלהכריע בה, וכי ידון בערר לגופו של עניין בלבד.

9. לגופו של עניין, עמדתה העקרונית של המשיבה היא כי מניין ימי הפסילה החל רק ביום שבו הגיש העורר תצהיר חלף רישיון לבית המשפט, שהוא יום הגשת הבקשה לחישוב ימי הפסילה. לתמיכה בעמדתה הפנתה המשיבה למספר פסקי דין והחלטות: רע"פ 4446/04 ביטון נ' מדינת ישראל (6.10.2005) (להלן: עניין ביטון); בש"פ 2199/03 מאיר נ' מדינת ישראל, פ"ד נז(3) 467 (2003) (להלן: עניין מאיר); רע"פ 7431/10 פלוני נ' מדינת ישראל (21.11.2010) (להלן: עניין פלוני) ועניין כהן הנ"ל. המשיבה הוסיפה כי מתיק המשטרה עולה כי הרישיון שהפקיד העורר בשעתו הוא רישיון זמני מנייר, אשר עמד בתוקפו עד ליום 27.1.2010. על הרישיון הזמני הוטבעה חותמת תשלום נושאת תאריך 4.8.2009, ונכתב בו כי לאחר התשלום ישלח אל העורר רישיון קבוע מפלסטיק עם תמונתו. דהיינו, בשעה שהעורר מסר את רישיון הנהיגה למשטרה, או זמן מה לאחר מכן, היה ברשותו גם רישיון נהיגה מפלסטיק, שבו יכל להשתמש באין מפריע. מצב דברים זה מדגיש, לטענת המשיבה, את ההכרח שבהפקדת הרישיון או בהגשת תצהיר חלף רישיון.

10. לטענת המשיבה, יש לדחות את דרישת העורר להביא במניין ימי הפסילה גם את התקופה שעד לתחילת ריצוי עונש המאסר. העורר אינו יכול להישמע בטענה בנוגע לתקופה שבין מתן גזר הדין בבית המשפט המחוזי לבין תחילת מאסרו לאחר מתן פסק הדין בערעור, משום שכל טענה ביחס לתקופה זו כמוה כערעור על פסק הדין של בית משפט זה. מכל מקום, אין יסוד לטענה כי כוונתו של בית המשפט הייתה לקזז מעונש הפסילה את התקופה שעד למתן פסק הדין בערעור.

עיקרי תשובת העורר

11. לטענת העורר, מעולם לא החזיק ברישיון אחר זולת רישיון הנהיגה שנמסר למשטרה. טענותיה של המשיבה לפיהן קיבל רישיון מפלסטיק הן טענות בעלמא שלא הוכחו ואין לקבלן.

דיון והכרעה

א. סוגיית הסמכות וסוג ההליך

12. בדיון לפנינו חזרה בה המשיבה קמעא מעמדתה הנ"ל שבכתב, בא-כוחה טען כי בינתיים שבה ובחנה את עמדתה בסוגיית סמכות השיפוט וסוג ההליך המתאים לבקשה כגון דא לדיון בהשגה על חישוב מניין ימי פסילת רישיון נהיגה. עמדתה העדכנית של המשיבה היא כי הסמכות מסורה לרשות הרישוי, וכי החלטת הרשות נתונה לביקורת שיפוטית בבית המשפט לעניינים מנהליים.

13. המבוכה איננה נחלתה של המשיבה בלבד, אלא גם של העורר, אשר הגיש בתחילה ערעור, והזנחה על-ידי מדור קליטה במזכירות בית המשפט להגיש ערר. בע"פ 2471/13 מזאריב נ' מדינת ישראל (2.3.2014) שבו קיימנו דיון ביום 17.2.2014 ביחד עם הדיון בערר זה, עמדה במוקד שאלה דומה, והיא נדונה כערעור. כרכנו אפוא דיון בערעור ובערר גם יחד. אכן, הפסיקה התלבטה בסוגיה שעל הפרק, והתשובה איננה ברורה כל צרכה ולא אחידה. בעניין אללוף (בג"ץ 284/04 אללוף נ' מדינת ישראל (13.5.2004)) נקבע כי "ההחלטה של בית המשפט לתעבורה בענין חישוב תקופת פסילה היא החלטה במסגרת גזר הדין", ומכאן לכאורה שיש להפנות השגה על חישוב התקופה אל המותב שנתן את גזר הדין, החלטתו תהיה חלק מגזר הדין, ועליה ניתן יהיה להגיש ערעור בזכות (ראו: ע"פ 9142/04 אקריש נ' מדינת ישראל (24.10.2004); רע"פ 566/14 זריזי נ' מדינת ישראל (11.2.2014)). בעניין ביטון הנ"ל נקטו המבקשים בדרך שהותוותה בעניין אללוף הנ"ל, והגישו ערעור נגד החלטת בית המשפט המחוזי בבקשתם לחישוב מניין ימי הפסילה, ושאלת הסמכות לא הועלתה. עם זאת, צויין כי ההסדר שנקבע בתקנה 557 לתקנות התעבורה הוא "מנהלי באופיו, שהנחיותיו לגבי מסירת הרישיון או חליפו (התצהיר) ברורות, וממילא אין צורך להידרש לו לא במסגרת גזר הדין ולא בבקשות נוספות מן הסוג שהוגשו לערכאות קמא ('בקשה לחישוב תקופת הפסילה')". בעניין אהרון (בש"פ 10360/07 אהרון נ' מדינת ישראל (15.1.2009)) הגיש העורר בקשה לחישוב תקופת הפסילה לבית המשפט המחוזי (היא הערכאה אשר גזרה את דינו), ולאחר שנדחתה בקשתו, הגיש ערר - להבדיל מערעור - לבית משפט זה. בית המשפט דן בשאלת הסמכות וקבע כי "בית המשפט שגזר את דינו של אדם מוסמך לדון בשאלת חישוב תקופת הפסילה וכי החלטתו בעניין זה תיחשב ל'החלטה אחרת' אף לאחר מתן גזר הדין". הנה כי כן, אלה ועוד, דעות שונות, אף סותרות, ויש צורך בהנחיה ברורה.

14. דעתי-שלי היא כדעתה העדכנית של המשיבה. אינני רואה טעם בחזרה אל בית המשפט שנתן את גזר הדין,

משום שזה סיים את מלאכתו; יכול להיות שחלפו חודשים ואף שנים ארוכות; המותב איננו בהכרח אותו מותב; אין טעם בהעמדת מותב תלתא (כמתחייב, לכאורה, אם גזר הדין ניתן במותב תלתא); אין מדובר בתיקון טעות שנפלה בגזר הדין; העניין איננו פלילי במהותו, אלא מינהלי; פרשנותו הישומית של גזר הדין מעת הינתנו נתונה לרשות הרלבנטית אשר אמונה על ביצועו, ואינה מונחת עוד לפתחו של בית המשפט. ודוק; אי-הפקדת הרישיון במזכירות בית המשפט היא אירוע או מחדל חדש, שמועדו הוא לאחר מתן גזר הדין, וכפועל יוצא ממנו - ולא מגזר הדין - נוצרה המחלוקת בנושא חישוב מניין ימי הפסילה. משעה שבית המשפט קם מכסאו, "נתונה פרשנותו של גזר הדין לגורמים האמונים על ביצועו, והם רשאים להתייעץ עם הגורמים המקצועיים הרלוונטיים" (רע"ב 4017/08 אליהו נ' שרות בתי הסוהר (9.9.2008) (להלן: עניין אליהו)). באשר לחישוב ימי-מאסר שנקבעו בגזר דין נקבע כי "בנסיבות בהן קיימת אי בהירות באשר לפירושו הנכון של פסק דין, על אנשי שרות בתי הסוהר להכריע בשאלה בין על פי הייעוץ המשפטי של שרות בתי הסוהר, ובין על-פי פרשנות היועץ המשפטי לממשלה. בשלב ריצוי העונש אין לפנות לבית המשפט למעט לצורך תיקון טעות סופר ועל פי הדין. בית המשפט סיים את מלאכתו עם מתן גזר הדין" (עניין אליהו, לעיל). כשם ששב"ס מחליט בעניין חישוב ימי-מאסר, כך ראוי להפקיד את מלאכת חישוב ימי פסילת רישיון הנהיגה בידי רשות הרישוי. גם אין טעם בהליך אזרחי מסורבל של בקשה למתן סעד הצהרתי, ולא בנקיטת הליך חדש בבית משפט השלום לתעבורה. המקום הטבעי הוא כאמור רשות הרישוי, זהו הגורם המקצועי שאצלו מצוי כל החומר הצריך לעניין, גם מומחיות, גם ניסיון.

15. אמור מעתה, כי הסמכות נתונה לרשות הרישוי, וכי נגד החלטתה ניתן להגיש עתירה לבית המשפט לעניינים מנהליים, באשר הוא מוסמך לפי סעיף 14(א) לתוספת הראשונה לחוק בתי משפט לעניינים מנהליים, התש"ס-2000, לדון ב"החלטה של רשות לפי פקודת התעבורה, לרבות החלטה בעניני רישוי... של נהגים".

16. מכיוון שההלכה בנושא הסמכות וסוג ההליך נקבעת עתה בפסק דין זה, ומשום שהמשיבה עצמה התלבטה בין אפשרויות שונות בהקשר זה, לא נדקדק עם העורר, לא נשלח אותו מאיתנו אל רשות הרישוי ואל בית המשפט לעניינים מנהליים. גם המשיבה ביקשה כי נפסוק לגוף העניין, וכך נעשה.

ב. חישוב מניין ימי פסילת רישיון הנהיגה

17. סעיף 42 לפקודת התעבורה [נוסח חדש], התשכ"א-1961 (להלן: פקודת התעבורה) - כותרתו "פסילה וחישוב תקופתה" - מורה כך:

"(א) פסילה שהטיל בית משפט מקבל או מהחזיק רישיון נהיגה לפי פקודה זו תחל ביום מתן גזר הדין אם לא הורה בית המשפט הוראה אחרת.

(ב) הוטלה פסילה על מי שנדון לפסילה במשפט קודם אשר תקופתה טרם נסתיימה, תהיה הפסילה שהוטלה כאמור מצטברת לקודמתה ותקופתה תחל בתום הפסילה הקודמת.

(ג) בחישוב תקופת הפסילה לא יבואו במנין -

(1) התקופה שחלפה עד מסירת הרישיון לרשות שנקבעה לכך בתקנות ובדרך שנקבעה;

(2) תקופה שבה נשא בעל הרישיון עונש מאסר על העבירה שבגללה נפסל כאמור".

(ההדגשה הוספה - נ' ס').

סעיף 61 לפקודת התעבורה קובע, כי מי שנפסל מהחזיק רישיון נהיגה חייב להמציא את הרישיון "לרשות הנקובה בתקנות תוך התקופה שנקבעה בהן".

תקנה 556 לתקנות התעבורה משלימה את הוראות הפקודה הנ"ל, וקובעת בס"ק (א): "נפסל בעל רישיון נהיגה על ידי בית משפט מהחזיק ברישיונו, ימציא בעל הרישיון את רישיון הנהיגה שלו לאותו בית משפט שהורה על פסילתו מיד לאחר שהודע לו על הפסילה...". תקנה 557 לתקנות התעבורה - כותרתה "רישיון שפקע תוקפו, שהומצא לרשות או שאבד" - מסדירה את מסירתו בפועל של רישיון הנהיגה במצבים שבהם פקע תוקפו של הרישיון עוד לפני מתן גזר הדין, או שהומצא קודם לכן לרשות, או שאבד. ס"ק (ב) מורה על הגשת תצהיר חלף המצאת רישיון נהיגה, כשהרישיון אבד:

"הוכח על פי תצהיר לפי פקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971, למזכיר של בית המשפט שהרשיע בעל רישיון נהיגה, או לקצין משטרה או לרשות הרישוי, לפי הענין, כירשינו של בעל רישיון נהיגה שנפסל כאמור בחלק זה אבד ואין בידו כל עותק של הרישיון, יתחיל מירוך תקופת הפסילה מיום שהומצאה ההצהרה לרשות שהטילה אותה".

18. בית המשפט המחוזי קבע בהחלטתו - בהתייחסו אל תקנה 557(ב) הנ"ל - כי "מתקין התקנות קבע... הסדר חילופי למי שרישיון הנהיגה אינו בידיו מחמת שאבד לו, ועל כן איננו יכול להפקידו, וכך גם במקרה של מי שהפקיד אותו במקום אחר... טוען המבקש כאמור, שהוא הפקיד את רישיונו במשטרת ישראל, אך כאמור, הוא לא קיים את הוראות החוק ולא הפקיד תצהיר כתחליף רישיון... אין מקום לחרוג מהוראת תקנה 557(ב), ותקופת הפסילה בה לא הופקד רישיון הנהיגה או תצהיר חלף רישיון זה - לא תימנה... סיכומו של דבר - בקשת המבקש - נדחית".

19. כשלעצמי דומני כי טעה בית המשפט המחוזי בפרשנותה של תקנה 557(ב) הנ"ל ושגה במסקנתו. באופן מפורש מדברת התקנה באבדה: ברישיון נהיגה שאבד. רישיון הנהיגה של העורר כלל לא אבד. הרישיון נמצא בתיק המשטרה. בפלילים עסקינן ושומה עלינו להישמר מפני פרשנות מרחיבה יתר על המידה. תהא תכלית החקיקה שביסוד התקנה כאשר תהא, דומני כי הלשון אינה סובלת פרשנות לפיה רישיון נהיגה שנמסר לבוחן תנועה ונמצא בתיק המשטרה, כמוהו כרישיון שאבד (ראו: חוות דעתו של השופט א' רובינשטיין בעניין כהן הנ"ל לעומת חוות דעתה של השופטת א' חיות בדעת הרוב, וכן גם עניין אהרון הנ"ל).

20. מן הראוי לנו גם לשוות לנגד עינינו את הלך-מחשבתו של אזרח מן השורה שנדרש להפקיד את רישיון הנהיגה שלו. אם אבד לו רישיונו, לבטח הוא מודע לכך שלא מילא אחר חובתו להפקיד את הרישיון, והרי זה אך סביר וטבעי לצפות ממנו כי יבין שעליו לנקוט בצעד חלופי. למצב דברים זה נועדה הגשת התצהיר חלף המצאת הרישיון. לא כן לגבי אדם שרישיונו נלקח ממנו בשעת חקירה ונמצא בתיק המשטרה. אזרח מן השורה עשוי שלא לדקדק בין משטרה, מזכירות בית משפט, ומשרד הרישוי. גבי דידו, אחת הם כל הגורמים הללו - הרשות. מצוים אנו, "לפני עֵוֶר לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד). אכן, יש מן האזרחים המבקשים להערים; אך מרביתם הגונים, ועשויים לטעות בתום-לב בסבך הביורוקרטי. האזרח רשאי להניח כי מילא אחר חובתו, ומכל מקום, אם יש צורך בהזנה הדדית של מידע בין הרשויות הללו, הדבר יעשה בלי צורך במעורבות מצדו. על-פי סעיף 61א לפקודת התעבורה מחוייבת המשטרה לנהל מאגר מידע ובו נתונים מפורטים על פסילת רישיונות נהיגה, שמות, תקופות, תנאים וסייגים. בעידן שבו אנו חיים, קדמה של טכנולוגיה, תקשורת ומחשוב, הדעת נותנת - על כל פנים, רשאי אזרח לסבור כך - כי ככל שיש צורך במסירת רישיון

הנהיגה למזכירות בית המשפט או למשרד הרישוי, תעשה זאת המשטרה, שהרי הרישיון נמסר לה בתיק החקירה מושא המשפט.

21. תקנה 555 מורה כי בעל רישיון נהיגה שנפסל מהחזיק ברשיונו בצו של קצין משטרה, ימציא את רשיונו למשטרה, ו"קצין המשטרה יודיע לרשות הרישוי על הפסילה ועל תקופת הפסילה"; תקנה 556(ב) לתקנות התעבורה מורה, כי "מזכיר בית המשפט שהומצא לו רישיון נהיגה שבעליו נפסל מהחזיק בו, יודיע לרשות הרישוי פרטים על הפסילה או על עונש המאסר שהוטל, ואת מספר התיק של בית המשפט". התקנות מלמדותנו - מה שמחייב גם השכל הישר - על ערוץ הזנה והידברות בין המשטרה ובית המשפט לבין רשות הרישוי. כך גם סעיף 10 לחוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, התשמ"א-1981. כותרתו: "מסירת מידע לרשות הרישוי"; הוראתו: "המשטרה תמסור לרשות הרישוי לפי פקודת התעבורה מידע מן המרשם בדבר כל עבירה הכרוכה בנהיגת רכב...". מדוע אפוא שאזרח דוגמת העורר דן לא יהיה רשאי להניח שמשנלקח רשיונו במהלך החקירה והופקד בתיק המשטרה, יזון הנתון הזה במחשב וידווח לפי הצורך בבוא העת למזכירות בית המשפט ולרשות הרישוי? מדוע שבכך לא יצא ידי חובתו? מדוע להטיל עליו חובת הגשת תצהיר חלף הפקדת הרישיון במזכירות בית המשפט?

22. בטיעוניה הפנתה המשיבה למספר פסקי דין שבהם הוסבר הצורך בהמצאת רישיון או בהגשת תצהיר תחתיו. בעניין ביטון (לעיל, בפסקה 4) הביע השופט א' לוי את החשש מפני שימוש של נהג ברישיון שנפסל, תוך יצירת מצג כלפי רשויות האכיפה, כאילו הרישיון עודנו תקף:

"מתקין התקנות ראה חשיבות לקבוע הסדר שיכלול מסירה בפועל של רישיון הנהיגה... קיים גם היגיון רב בצידה של הוראה זו, הואיל וקיים חשש כי מי שנפסל יוסיף לנהוג שלא כדין תוך שהוא מתחזה, באמצעות הרישיון שנותר בידו, כמי שנהיגתו מותרת. סכנה דומה כרוכה גם ברישיון שתוקפו פקע, הואיל והנידון המוסיף להחזיק בו, עלול לשנות פרטים אשר יציגו מצג לפיו הרישיון תקף. מכאן הצורך בקיומו של תהליך מסירת הרישיון".

23. כשלעצמי, מסופקני עד כמה דברים אלו שהיו נכוחים לשעתם, עודם יפים לזמננו. במענה לשאלתי במהלך הדיון השיב ב"כ המשיבה כי כיום עומד לרשותו של כל שוטר תנועה מסוף ממוחשב ובאמצעותו נבדק בזמן אמת כל רישיון נהיגה שמוצג לו. ממילא, קשה עד בלתי אפשרי להערים על שוטר תנועה על דרך של הצגת רישיון נהיגה שנפסל.

24. טעם נוסף להצדקת חובת המצאת רישיון הנהיגה ניתן בעניין מאיר (לעיל, בעמוד 471) על-ידי השופט א' פרוקצ'יה, ועניינו בהשפעה החינוכית-פסיכולוגית שנודעת לפעולה של מסירת הרישיון על המוסר:

"חובת ההפקדה של רישיון שנפסל ממחישה לבעל הרישיון את עובדת כניסתה לתוקף של הפסילה ואת משמעותה המלאה והמוחשית של פסילה זו. שוב אין בידו תעודת רישיון, ואין ברשותו מסמך המתיר לו לנהוג. להיעדר תעודת הרישיון ברשות הנאשם ישנה משמעות חינוכית ופסיכולוגית העשויה לתרום להפנמת איסור הנהיגה עד לריצוי מלוא תקופת הפסילה".

25. דומני כי גם הדברים החשובים הללו מושפעים מתמורות הזמן. בIODענו כי נתוני אמת בדבר תוקף רישיון נהיגה נמצאים זמינים בכל אתר ואתר, בכל מסוף אצל כל שוטר תנועה, פוחתת ההשפעה הפסיכולוגית של עצם מסירת הרישיון. בעידן של מדיה דיגיטלית מפותחת, מתמעט בתודעתנו משקלו של רישיון נהיגה מנייר או בכרטיס פלסטיק, ואפקט ההרתעה הנובע ממסירה פיזית של הרישיון, שוב איננו כבעבר.
26. יתרה מזאת, לגבי העורר דנן, מן הראוי להזכיר, התקיימה אותה פעולה של מסירת רישיון הנהיגה. אמנם מדובר היה אז בפסילה מינהלית, ורק לימים נעשתה הפסילה במצוות גזר הדין הפלילי, אך לאפקט הפסיכולוגי ניתנה הזדמנות להתקיים. מבלי לחטוא ב'פסיכולוגיה בגרוש' אציין עוד כי אני מסופק עד כמה פועל האפקט הפסיכולוגי את פעולתו על אנשים שכיבוד החוק אינו בראש מעייניהם, אלו ששמים לאל את גזר הדין, את פסילת רישיון הנהיגה, והם נוהגים בזמן פסילה. וממה נפשך: מי שאימת הדין עליו, אינו זקוק לאפקט הפסיכולוגי שבמסירת הרישיון; ומי שאין עליו מורא החוק, לא יועיל לגביו האפקט הפסיכולוגי.
27. מכל מקום, גם למי שסבור כי ראוי להטיל גם על אדם שמסר את רישיונו למשטרה במהלך החקירה חובה להגיש תצהיר לאחר שנגזר עליו עונש של פסילת רישיון נהיגה - חלף הפקדת הרישיון - הרי שהדבר מסור למתקין התקנות; ברצותו יחייב וברצותו יפטור. אך הדבר אינו מסור בידינו בדרך של פרשנות יצירתית שאינה מתיישבת עם לשון "אבד". יפים לעניין זה דבריו של השופט א' רובינשטיין בעניין כהן הנ"ל (בפסקה י) שבו דובר בשני עונשי פסילת רישיון נהיגה בשני גזרי דין שונים: "אכן, יתכן שמבחינה מהותית או מנהלתית ראוי היה לחייב אדם שהושתה עליו תקופת פסילה נוספת להטריח עצמו ולהגיש תצהיר. בודאי יהא הדבר נוח יותר למזכירות בתי המשפט, ולמערכת המנהלית. יתכן שיש לכך גם תכלית פסיכולוגית-חינוכית... ואולם, בנידון דידן ראוי כי תכליות אלה (ובפרט התכלית הפסיכולוגית-חינוכית הקרובה במהותה לענישה) יושגו - ככל שהמחוקק חפץ להשיגן - בחקיקה מתאימה. קשה להלום פרשנות תכליתית שלפיה 'אבד' - לרבות מופקד בידי הרשות'. כל זאת מבלי להידרש לציפיה שרשויות המדינה יהיו מתואמות ביניהן בדרך טכנית בטכנולוגיה הזמינה". כמה וכמה פעמים העיר בית משפט זה על הקשיים בתקנה 557 ועל הצורך בהבהרתה: "ייתב מחוקק המשנה אם יבהיר את רשימת המצבים בהם חלה חובת המצאת תצהיר לפי תקנה 557(ב). מעבר לשאלה נשוא הליך זה (חובת המצאת תצהיר למי שמעולם לא החזיק רישיון נהיגה), עוררה התקנה שאלות נוספות, בכללן: חובת המצאת תצהיר שעה שכבר הומצא תצהיר בדבר אבדן הרישיון בהליך אחר (לגביה ראו רע"פ 4446/04 ביטון נ' מדינת ישראל (לא פורסם)); וכן חובת המצאת תצהיר שעה שרשיון הנהיגה עצמו מופקד בגין פסילה בהליך אחר (שאלה שהתעוררה, אך לא הוכרעה לגופה, בתיק רע"פ 8317/10 כהן נ' מדינת ישראל (לא פורסם)). מבלי להיכנס לשאלה מהם המצבים בהם ראוי לדרוש המצאת תצהיר, יאה אם מחוקק המשנה יבטיח, שנאשם ידע מתי חלה עליו חובה כאמור, ומתי הוא פטור הימנה, והדבר אינו מסובך כלל" (עניין פלוני הנ"ל, בפסקה ז); "מצב התקנות כיום בהקשר זה אינו משיע רצון, והוא מותיר חללים של אי-ודאות, אשר אינם ראויים למשפט הפלילי... בסופו של דבר מדובר בחקיקת משנה, ואין הדבר בשמים; מלאכת התיקון המבהיר קלה, וגם מועילה" (עניין כהן הנ"ל, פסקה י"א לפסק דינו של השופט א' רובינשטיין; לדברים אלה הצטרפה גם השופטת א' חיות בפסקה 2 לפסק דינה).
28. מקצת מן המלאכה עשה מחוקק-המשנה בתיקון (מס' 6) תשע"א-2011 בהתקינו את ס"ק (ה) לתקנה 557 לגבי חובת המצאת רישיון נהיגה פעם נוספת לאחר שהומצא כבר בעבר בשל פסילה אחרת. דיו לאדם שכזה, בהמצאת "אישור על ההמצאה הקודמת". ברם, נשארו מצבים רבים שבהם נותר ערפל ונוצרת מבוכה. ענייננו הוא דוגמה לכך. כשלעצמי, דומני, כי מן הראוי לשקול לחדול מתיקון התקנה טלאי על גבי טלאי (הפקדת רישיון - הגשת תצהיר - המצאת אישור). יתכן שתפיסת מחוקק-המשנה בתקנה 557 היא אנכרוניסטית, ואולי אין עוד טעם ממשי בעת הזאת בהטלת חובת הפקדת הרישיון ובחליפיה - התצהיר והאישור, שממילא אינם 'מכסים' את קשת האפשרויות. המיחשוב,

ההזנה ההדדית והתקשורת בין המשטרה, מזכירות בית המשפט ורשות הרישוי, מאפשרים לכאורה עיגון כדבעי של פסילת רישיון הנהיגה במחשבי הרשות, גם מבלעדי הפקדתו הפיזית. אמליץ לשקול זאת.

29. לפי שעה, על כל פנים, אינני מוצא עיגון בלשון התקנה, ולא טעם בתכליתה, להטיל חובה על אדם שהפקיד את רישונו במשטרה בשעת חקירתו להגיש תצהיר אחרי ענישתו.

סוף דבר

30. (א) הסמכות לחשב את מניין ימי פסילת רישיון נהיגה על-פי גזר דין מסורה לרשות הרישוי.

(ב) הביקורת השיפוטית על החלטת רשות הרישוי נתונה בידי בית המשפט לעניינים מינהליים.

(ג) מי שרישונו נלקח ממנו במהלך חקירתו במשטרה, רישונו לא "אבד", ואין לחייבו בהמצאת תצהיר חלף הפקדת הרישיון.

(ד) משנקבע בגזר הדין מיום 31.5.2010 כי העורר נפסל "מהחזקה ו/או קבלת רישיון נהיגה למשך 24 חודשים מהיום", דין הוא שמניין ימי הפסילה יחל מאותו מועד. בניכוי ימי מאסרו של העורר, תמה זה מכבר תקופת הפסילה.

31. אציע אפוא לחברי להעתר לערר, לבטל את החלטת בית המשפט המחוזי, ולקבוע כי תקופת פסילת רישיון הנהיגה של העורר הסתיימה.

32. למשיבה אמליץ לעשות לתיקון תקנה 557 לתקנות התעבורה על מנת 'לכסות' את המצבים שבהם מתעורר ספק בתחולתה; ואולי מוטב לשקול את שינוי התפיסה שבבסיס התקנה ולא לחייב עוד בהפקדה פיזית של רישיון נהיגה, או בהגשת תצהיר תחתיו, או אישור במקום תצהיר. בעידן הדיגיטלי הנוכחי דומני כי ניתן להחליף את ההליך הבירוקרטי המסורבל, בעיגון פסילת הרישיון כדבעי במחשבי הרשות.

ש ו פ ט

המשנה לנשיא מ' נאור:

אני מסכימה לפסק-דינו של חברי השופט נ' סולברג.

אכן, תקנה 557 בתקנות התעבורה, התשכ"א-1961 עניינה רישיון שאבד, ועל כן אין היא חלה מקום שהרישיון הופקד בידיה של רשות (משטרה, בית משפט או כל רשות אחרת) וממילא מקום הימצאו ידוע. גם אני סבורה כי אין

עמוד 9

בסיס נורמטיבי - לא בחוק ולא בתקנות - לחובה להפקיד תצהיר במזכירות בית המשפט, על כך שהרישיון הופקד זה מכבר ברשות אחרת; זאת, להבדיל ממקרה של הפקדת תצהיר בדבר אובדן הרישיון, אשר הופקד בידי רשות, שלגביו נקבע בפסיקה כי נדרש להפקידו בידי מזכירות בית המשפט כל אימת שנגזרה על נהג פסילת רישיון הנהיגה (השוו: רע"פ 4446/04 ביטון נ' מדינת ישראל (6.10.2005); רע"פ 8317/10 כהן נ' מדינת ישראל (8.2.2001); וראו גם: תקנה 557(ה) שהוספה לאחרונה). בהעדר סמכות סטטוטורית מפורשת כאמור, הרי שמשפיקד הנהג את רישיון הנהיגה בידי רשות כלשהי, אין לדרוש ממנו לבצע פעולה נוספת.

המשנה לנשיא

השופט א' שהם:

אני מסכים לחוות דעתו של חברי, השופט נ' סולברג, ואף אני סבור כי יש לקבל את הערר, מהטעמים שפורטו על-ידו.

סבורני, כי ייטיב מחוקק המשנה אם יפעל לתיקון תקנה 557 לתקנות התעבורה, באופן שיובהר נושא הפקדת רישיון הנהיגה, ואימתי יש להמציא תצהיר חלף הפקדת הרישיון - ויפה שעה אחת קודם.

שופט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט נעם סולברג.

ניתן היום, י"ד בניסן התשע"ד (14.4.2014).

שופט

שופט

המשנה לנשיא